

KULTÚRNY TURIZMUS, Mexiko 1999

Zabezpečovanie turizmu na lokalitách s pamiatkami

Zmysel Charty

V najširšom zmysle slova patrí prírodné a kultúrne dedičstvo všetkým. Každý z nás má právo a zodpovednosť pochopiť, vážiť si a ochraňovať jeho univerzálne hodnoty.

Kultúrne dedičstvo je široký pojem, ktorý obsahuje prírodné i kultúrne prostredie. Zahŕňa pojmy, ako je krajina, historické súbory i zastavané miesta, aj pojmy biodiverzita, tradičné a súčasné kultúrne skúsenosti, znalosti a živé skúsenosti. Dokladá a vyjadruje dlhú cestu historického vývoja, ktorý predstavuje podstatu rôznych národných, regionálnych a miestnych identít a je neoddeliteľnou súčasťou moderného života. Je to bod dynamického odkazu a pozitívny nástroj rozvoja a premien. Kultúrne dedičstvo a kolektívna pamäť každého miesta alebo každej komunity sú nenahraditeľné a predstavujú dôležitý základ rozvoja pre súčasnosť i budúcnosť.

V čase rastúcej globalizácie sú ochrana, zachovanie, interpretácia a prezentácia kultúrneho dedičstva a kultúrna diverzita každého miesta alebo regiónu významnou výzvou pre všetkých. Zabezpečenie ochrany dedičstva v rámci známych medzinárodných odporúčaní však je zvyčajne zodpovednosťou jednotlivých spoločností a skupín sprievodcov.

Jeden z prvých cieľov zabezpečenia ochrany kultúrneho dedičstva je sprostredkovanie poznania jeho hodnoty a potreba zachovania ako pre hostiteľov, tak aj pre návštevníkov. Rozumný a dobre zabezpečený fyzický, intelektuálny a/alebo citový prístup ku dedičstvu a kultúrnemu rozvoju je právom i privilegiom. Prináša so sebou povinnosť rešpektovať hodnoty dedičstva, záujmy a spravodlivosť pre súčasné hostiteľské spoločenstvá, domorodých sprievodcov alebo vlastníkov historických objektov ako aj pre krajinu a kultúry, z ktorých sa toto dedičstvo vyvinulo.

Dynamická interakcia medzi kultúrnym dedičstvom a turizmom

Domáci a medzinárodný turizmus bol a zostáva jedným z hlavných nositeľov kultúrnych výmen, príležitostí na osobnú skúsenosť nielen s tým, čo prežilo z minulosti, ale tiež zo súčasného života a zo spoločnosti iných. Je stále viac uznávaný ako pozitívna sila, ktorá podporuje zachovanie prírodného a kultúrneho dedičstva. Turizmus môže zachytiť ekonomické črty kultúrneho dedičstva a využiť ich na zachovanie pri tvorbe zdrojov, rozvíjanie výchovy spoločnosti a ovplyvnenie politiky. Predstavuje základnú hospodársku súčasť mnohých národných a regionálnych ekonomík a môže byť dôležitým faktorom rozvoja, ak je úspešne zabezpečovaný a riadený.

Turizmus sa stal rastúcim komplexným fenoménom s politickými, hospodárskymi, sociálnymi, kultúrnymi, vzdelávacími, biofyzikálnymi, ekologickými a estetickými dimenziami. Snaha o dosiahnutie blahodárneho spolupôsobenia medzi potencionálnym konfliktom očakávaní a snáh turistov na jednej strane a hostiteľov alebo miestnych spoločností na strane druhej predstavuje veľa výziev a možností.

Prírodné a kultúrne dedičstvo, diverzita a živé kultúry sú hlavnými turistickými atrakciami. Nadmerný turizmus, ako i slabo zabezpečený turizmus a turizmu podobný rozvoj môžu ohroziť ich fyzickú podstatu, integritu a významné črty. Ekologické prostredie, kultúra a životný štýl hostiteľov môže tiež degradovať, spolu so zážitkami návštevníkov z daného miesta.

Turizmus má byť nositeľom výhod pre hostiteľské spoločenstvo a zabezpečovať preň významné prostriedky a motivovať ich pre budúce generácie, aby si vzali na starosť a udržiavali kultúrne dedičstvo a kultúrne obyčaje. Na dosiahnutie udržateľného turistického priemyslu a zabezpečenie ochrany zdrojov dedičstva je potrebné zapojenie sa a spolupráca predstaviteľov miestnych a/alebo domorodých spoločenstiev, ochranárov a pamiatkárov, touroperátorov, vlastníkov nehnuteľností, zodpovedných politikov, tých, čo pripravujú národné rozvojové plány a správcov pamiatok.

ICOMOS, Medzinárodná rada pre pamiatky a sídla, ako autor tejto charty, iné medzinárodné organizácie a turistický priemysel sú pripravené prijať túto výzvu.

Ciele charty

Ciele medzinárodnej charty o kultúrnom turizme sú :

- Povzbudzovať a uľahčiť prácu tých, ktorí sa zaoberajú zachovaním a zabezpečením ochrany kultúrneho dedičstva a sprístupňovaním jeho významu hostiteľskému spoločenstvu a návštevníkom.
- Povzbudzovať a uľahčovať turistický priemysel tak, aby podporil a zabezpečil turizmus takým spôsobom, ktorý rešpektuje a udržiava dedičstvo a živé kultúry hostiteľského spoločenstva.
- Podporovať a uľahčiť dialóg medzi záujmami ochrany a priemyslu turizmu, zameraný na význam a zraniteľnú povahu lokalít s pamiatkami, zbierok a živých kultúr, vrátane nutnosti dosiahnuť pre ne trvalo udržateľnú budúcnosť.
- Podporovať tých, ktorí navrhujú plány a programy, aby rozvíjali presné a vecné ciele a stratégie týkajúce sa prezentácie a interpretácie lokalít s pamiatkami a kultúrnych aktivít v kontexte s ich ochranou a konzervovaním.

Okrem toho,

- Charta podporuje súbor iniciatív ICOMOS, ostatných medzinárodných organizácií a turistického priemyslu, ktoré smerujú k udržaniu integrity zabezpečenia ochrany dedičstva a jeho zachovania.
- Charta podporuje zapojenie sa všetkých s príbuznými alebo momentálne protichodnými záujmami, zodpovednosťou a povinnosťami, aby sa pripojili v mene dosiahnutia jej cieľov.
- Charta podporuje formulovanie detailných smerníc zainteresovanými stranami, ktorými sa uľahčí prijatie princípov v špecifických prípadoch alebo s požiadavkami osobitnej organizácie alebo spoločenstva. Tieto smernice uľahčia aplikáciu konkrétnych princípov navrhnutých chartou v rámci zvláštnych intervencií na žiadosť špecifických turistických organizácií a obcí.

Princípy Charty kultúrneho turizmu

Princíp 1

Národný a medzinárodný turizmus je jedným z hlavných nositeľov kultúrnej výmeny. Ochrana kultúrneho dedičstva musí ponúknuť zodpovedajúce a dobre zabezpečené príležitosti členom hostiteľských spoločenstiev a zážitky a pochopenie dedičstva a kultúry dotknutého spoločenstva návštevníkom.

1.1. Kultúrne dedičstvo je zároveň materiálnym a duchovným zdrojom dokladajúcim historický vývoj. Má dôležitú úlohu v súčasnom živote a musí byť prístupné širokej verejnosti fyzicky, intelektuálne a emociálne. Programy ochrany a obnovy fyzických prvkov, nehmotných aspektov a prejavov súčasnej kultúry ako aj široký kontext musia uľahčiť pochopenie a uznanie významu kultúrneho dedičstva hostiteľským spoločenstvám a návštevníkom primeraným a zodpovedajúcim spôsobom.

1.2. Osobitné črty prírodného a kultúrneho dedičstva majú rozličné významové úrovne, niektoré majú univerzálnu hodnotu, iné národný, regionálny alebo miestny význam. Programy interpretácie musia prezentovať tieto rozličné významové úrovne spôsobom zodpovedajúcim a prístupným hosťiteľským spoločenstvám a návštevníkom pomocou vhodných súčasných foriem vzdelávania, médií, technológií a osobným vysvetľovaním historických, enviromentálnych a kultúrnych informácií.

1.3. Programy interpretácie a prezentácie musia uľahčiť a podporiť vysokú úroveň verejného povedomia a podporu potrebnú pre dlhodobé zachovávanie prírodného a kultúrneho dedičstva.

1.4. Programy interpretácie musia prezentovať význam lokalít s pamiatkami, tradícií a kultúrnych obyčajov v rámci minulých skúseností a súčasnej rôznorodosti priestoru a hosťiteľského spoločenstva vrátane tých, ktoré sa týkajú menších a jazykových skupín. Návštevník musí byť vždy informovaný o rozličných kultúrnych hodnotách, ktoré charakterizujú daný typ kultúrneho dedičstva.

Princíp 2

Vzťah medzi miestami s pamiatkami a turizmom je dynamický a musí preklenúť konflikty hodnôt. Musí byť riadený trvalým spôsobom v prospech dnešných a budúcich generácií.

2.1. Miesta pamiatkového významu majú skutočnú hodnotu pre všetkých ľudí ako významný základ kultúrnej rôznorodosti a sociálneho vývoja. Dlhodobá ochrana a zachovanie živej kultúry, miest pamiatkového významu, zbierok, ich fyzická a ekologická integrita a ich enviromentálny kontext musia byť významnou súčasťou sociálnych, ekonomických, legislatívnych, kultúrnych a turistických plánov rozvoja.

2.2. Interakcia medzi zdrojmi alebo hodnotami kultúrneho dedičstva a turizmom je dynamická a stále sa mení, vytvára jednak možnosti a výzvy, jednak potencionálne konflikty. Pri zabezpečovaní potrieb a očakávaní návštevníkov musia projekty, aktivity a rozvoj turizmu dosahovať pozitívne výsledky a obmedzovať negatívne dopady, ktoré by mohli poškodiť kultúrne dedičstvo a spôsob života hosťiteľského spoločenstva.

2.3. Programy ochrany, interpretácie a turistického rozvoja musia byť založené na celkovom porozumení osobitných, často komplexných a konfliktných a na význame rozličného dedičstva závislých vzťahov. Stály výskum a konzultácie sú dôležité, pretože podporujú rozvíjajúce sa pochopenie a ocenenie tohto významu.

2.4. Uchovanie autenticity lokalít s pamiatkami a zbierok je dôležité. Je to zásadný prvok ich kultúrneho významu, ktorý sa prejavuje vo fyzických materiáloch, v kolektívnej pamäti a nehmotných tradíciách zachovaných z minulosti. Programy musia prezentovať a interpretovať autenticitu lokalít a kultúrne zážitky na udržanie, pochopenie a zhodnotenie ich kultúrneho dedičstva.

2.5. Projekty turistického rozvoja a infraštruktúry musia brať do úvahy dimenzie estetické, sociálne a kultúrne, prírodné a krajinárske charakteristiky vrátane biodiverzity, ako aj širší vizuálny kontext lokalít s pamiatkami. Má sa uprednostňovať používanie miestneho materiálu a brať do úvahy štýl miestnej architektúry alebo jej ľudové tradície.

2.6. Podpore rozvoja turizmu lokalít s pamiatkami musia predchádzať návrhy plánov zabezpečenia ochrany, ktoré berú do úvahy zdroje prírodných a kultúrnych hodnôt. Tie musia vymedziť zodpovedajúce hranice prípustných zmien, hlavne vo vzťahu možného dopadu počtu turistov na fyzický charakter, integritu, ekológiu a biodiverzitu lokality, miestny prístup a systémy dopravy a na sociálne, ekonomické a kultúrne blaho hosťiteľského

spoločenstva. Ak je úroveň navrhovaných zmien neprijateľná, návrh projektu rozvoja musí byť zmenený.

2.7. Stále programy vyhodnotenia majú stanoviť progresívny dopad turistických aktivít a rozvoja na špecifické lokality alebo jednotlivé spoločnosti.

Princíp 3

Ochrana a plánovanie turizmu do lokalít s pamiatkami má zaistiť, aby zážitky návštevníkov boli obohacujúce, uspokojujúce a príjemné.

3.1. Ochrana a turistické programy majú predstavovať také informácie vysokej kvality, aby návštevník pochopil význam a charakter kultúrneho dedičstva a nevyhnutnosť jeho ochrany, umožňujúce mu vychutnať zážitok z návštevy zodpovedajúcim spôsobom.

3.2. Návštevníci majú mať možnosť zažiť lokalitu s pamiatkami podľa svojho vlastného tempa, ak si ho zvolia. V záujme obmedzenia dopadov na integritu a hmotnú podstatu lokality, jej prírodného a kultúrneho charakteru môžu byť potrebné špeciálne okružné trasy.

3.3. Rešpektovanie duchovnej povahy svätých miest, praktík a tradícií musia správcovia, návštevníci, predstavitelia moci, plánovači a touroperátori brať do úvahy. Návštevníci majú byť podporovaní v tom, aby sa správali ako vítaní hostia, ktorí rešpektujú hodnoty a životný štýl hostiteľského spoločstva, odmietajú však možné krádeže alebo nezákonný obchod s kultúrnym bohatstvom a správajú sa zodpovedne, čím podporia ďalšie uvítanie, ak sa vrátia.

3.4. Plánovanie turistických aktivít má ponúknuť návštevníkom zodpovedajúce zariadenia pre zabezpečenie komfortu, bezpečnosti a zdravia, čím sa zosilní príjemný zážitok z návštevy, nemajú však poškodzovať významné črty a ekologický charakter kultúrneho dedičstva.

Princíp 4

Hostiteľské spoločnosti a domorodé obyvateľstvo sa majú participovať na príprave plánov pre ochranu a turizmus.

4.1. Práva a záujmy hostiteľských spoločností na regionálnej a miestnej úrovni, súkromných vlastníkov a domorodých obyvateľov, ktorí môžu užívať tradičné práva a zodpovednosť za ich vlastné územia a významné miesta musia byť rešpektované. Títo sa majú zúčastňovať na stanovovaní cieľov, stratégií, plánov a protokolov na identifikáciu, ochrany, zabezpečovania správy, prezentácie a interpretácie zdrojov ich dedičstva, kultúrnych zvyklostí a súčasného kultúrneho vyjadrovania v kontexte turizmu.

4.2. Keďže dedičstvo niektorého miesta alebo regiónu môže mať celosvetovú dimenziu, majú sa rešpektovať potreby a želania niektorých spoločností alebo domorodého obyvateľstva na obmedzenie alebo zabezpečenie fyzického, duchovného alebo intelektuálneho prístupu k určitým kultúrnym praktikám, znalostiam, viere, aktivitám artefaktom alebo miestam.

Princíp 5

Turistické aktivity a ochrana kultúrneho dedičstva musia prinášať výhody hostiteľským spoločnostiam.

5.1. Predstavitelia moci majú podporovať opatrenia, ktoré rovnomerne rozmiestnia výhody plynúce z turizmu tak, aby sa rozdelili medzi krajinami a regiónmi a zvyšovali úroveň socio-ekonomického rozvoja a prispievali k potieraniu chudoby.

5.2. Zabezpečenie ochrany kultúrneho dedičstva a turistické aktivity musia prinášať rovnomerné ekonomické, sociálne a kultúrne výhody mužom a ženám hostiteľských spoločenstiev, na všetkých úrovniach, pomocou vzdelávania, školení a vytváraním príležitostí na trvalé zamestnanie

5.3. Významná časť príjmov pochádzajúcich z turistického využitia kultúrneho dedičstva musí byť určená na ochranu, obnovu a prezentáciu lokalít s pamiatkami vrátane ich prírodného a kultúrneho rámca. Ak je to možné, návštevníci majú byť informovaní o existencii tejto finančnej podpory.

5.4. Turistické programy majú podporovať školenia a zamestnávanie sprievodcov ako aj sprievodcov pochádzajúcich z hostiteľských komunit, aby sa zlepšovali ich schopnosti prezentovať a sprostredkovať vlastné kultúrne hodnoty.

5.5. Programy výchovy a interpretácie medzi ľuďmi z hostiteľských spoločenstiev majú podporovať zaangažovanie miestnych sprievodcov. Tieto programy majú prehĺbovať znalosť a rešpekt k ich dedičstvu, podporovať miestnych obyvateľov, aby sa priamo zaujímali o ochranu a obnovu.

5.6. Programy zabezpečenia ochrany a turistické programy majú zahŕňať vzdelávacie a školiace príležitosti pre politikov, plánovačov, bádateľov, projektantov, architektov, sprievodcov, ochranárov a touroperátorov. Účastníci majú byť povzbudzovaní k pochopeniu a k analyzovaniu možných problémov a otázok, ktoré nastolia kolegovia.

Princíp 6

Podpora programov turistického rozvoja má ochraňovať a vyzdvihovať charakter prírodného a kultúrneho dedičstva.

6.1. Programy podpory turizmu majú stanovovať reálne očakávania a povinnosť informovať potenciálnych návštevníkov o špecifickom charaktere pamiatok hostiteľských spoločenstiev a týmito prostriedkami podporovať ich primerané správanie.

6.2. Lokality s pamiatkami a zbierky majú byť podporované a spravované takým spôsobom, ktorý zachováva ich autenticitu a zaisťuje najlepšie podmienky návštev pri súčasnom obmedzení kolísavosti návštevnosti a pri zabránení rastu počtu návštevníkov v každom období.

6.3. Programy podpory turizmu majú zabezpečiť široké prerozdelenie výhod a uľahčiť náklady na najpopulárnejšie miesta povzbudzovaním návštevníkov k zážitku zo širšieho kontextu prírodného a kultúrneho dedičstva kraja, či miestnej lokality.

6.4. Podpora, distribúcia a predaj miestnych umelecko-remeselných výrobkov a ostatných tovarov má podporovať rozumnú ekonomickú a sociálnu návratnosť pre hostiteľské spoločenstvo s tým, že zabezpečí neznehodnocovanie ich kultúrnej integrity.

ICOMOS Medzinárodný vedecký výbor pre kultúrny turizmus.

©ICOMOS Slovensko, 2002